

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 การแข่งขันการค้าข้าวในตลาดโลก

"ข้าว" เป็นธัญพืชเศรษฐกิจและเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย แม้ว่าในปัจจุบันข้าวจะมีได้เป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งดังเช่นในอดีต แต่ประเทศไทยยังคงเป็นผู้นำในการส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งในตลาดโลก (ตารางที่ 1.1) และทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นมูลค่าหลายหมื่นล้านบาท ในปัจจุบันภาวะการส่งออกข้าวไทยประสบภาวะการแข่งขันมากโดยเฉพาะตลาดข้าวคุณภาพต่ำเนื่องจากความต้องการข้าวในตลาดโลกลดลง เพราะประเทศผู้นำเข้าบางประเทศเร่งพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อทดแทนการนำเข้า กอปรกับบางประเทศสามารถแปรสภาพจากผู้นำเข้าเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญ เช่น เวียดนาม ซึ่งมีส่วนแบ่งการตลาดถึงร้อยละ 8 ของปริมาณข้าวที่ทำการซื้อขายในตลาดโลก (สุบิน ศุภนิพนธ์ 2533) แม้ว่าการส่งออกข้าวโดยรวมไทยจะเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นข้าวคุณภาพต่ำซึ่งไทยมีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 40 และยังต้องประสบปัญหาด้านการแข่งขันกับเวียดนามซึ่งได้เปรียบไทยในด้านราคา เพราะต้นทุนการผลิตข้าวต่ำกว่าของไทย และการตั้งราคาส่งออกจะพิจารณาจากราคาข้าวไทยเป็นหลัก โดยจะขายต่ำกว่าราคาข้าวไทยถึงตันละ 20 - 30 ดอลลาร์สหรัฐ (ลีนา พงษ์พฤษภา 2535) ส่วนสหรัฐอเมริกาได้ใช้กลยุทธ์การขายโดยให้สินเชื่อบริหารยาวแก่ประเทศคู่ค้า

นอกจากนี้คู่แข่งตลาดข้าวประเภทนี้ของไทย เช่น ปากีสถาน และอินเดีย ซึ่งใช้การแข่งขันในด้านราคาเป็นหลักเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งตลาดข้าวคุณภาพต่ำ ดังนั้นราคาข้าวในตลาดโลกและราคาส่งออกจึงอยู่ในระดับต่ำ ด้วยเหตุนี้ไทยจึงประสบภาวะราคาข้าวภายในประเทศตกต่ำมา

ตลอด (ตารางที่ 1.2) เพราะราคาข้าวไทยขึ้นอยู่กับราคาในตลาดโลกและไทยยังประสบปัญหา
 ในด้านการตลาดส่งออก เนื่องจากประเทศผู้เคยนำเข้าข้าวคุณภาพต่ำจากไทย เช่น เซเนกัล จีน
 ศรีลังกาและประเทศในแถบทวีปอัฟริกาหันไปนำเข้าข้าวคุณภาพต่ำจาก เวียดนาม และสหรัฐ
 อเมริกาแทนเพราะราคาถูกกว่าข้าวของไทย

1.1.2 การแข่งขันและความต้องการข้าวคุณภาพพิเศษ

ในขณะที่ตลาดข้าวคุณภาพต่ำมีการแข่งขันกันสูง และทำให้เกิดปัญหาการส่งออกเพราะ
 ราคาตกต่ำดังกล่าวนั้นแล้วทั้งนี้ ตลาดข้าวคุณภาพพิเศษกลับมีผู้ส่งออกเพียง 2 ราย คือ ไทย
 และสหรัฐอเมริกาเท่านั้น และอาจจะกล่าวได้ว่าตลาดข้าวคุณภาพพิเศษเป็น duopolistic
 market (Mingsarn Kaosa-ard 1989) ตลาดข้าวคุณภาพพิเศษมีการซื้อขายกันถึงร้อยละ
 30 ของปริมาณซื้อขายข้าวในตลาดโลก แต่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดเพียงร้อยละ 14 ของ
 ปริมาณการซื้อขายข้าวคุณภาพพิเศษในตลาดโลกเท่านั้น (ไพบุลย์ ตราชู และจรัส โปรงศิริวัฒนา
 2534) และเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดข้าวคุณภาพ
 พิเศษ แต่ยังคงนำเข้าข้าวคุณภาพพิเศษคือ "ข้าวหอมดอกมะลิ" จากไทยปีละหลายหมื่นตัน
 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี กอปรกับในปัจจุบันกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป และประเทศในแถบ
 เอเชีย เช่น สิงคโปร์ ซึ่งจะเน้นคุณภาพของข้าวมากกว่าราคา (ชวลลวุฒ ไซยวุฒิ
 และจุลมนี ไพฑูรย์เจริญกุล 2534) ได้หันมานำเข้าข้าวหอมดอกมะลิของไทยปีละหลายหมื่นตัน

ข้าวหอมดอกมะลิจัดเป็นข้าวคุณภาพพิเศษที่ประเทศไทยส่งออก เป็นข้าวที่มีชื่อเสียง เป็น
 ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และสามารถนำเงินตราเข้าประเทศเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท ตั้ง
 แต่ปี 2532 เป็นต้นมา ปริมาณและมูลค่าการส่งออกได้เพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2534 ปริมาณและมูลค่า
 ส่งออกคิดเป็นร้อยละ 20.6 และ 28.3 ของปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวสารทั้งหมด(ตาราง
 ที่ 1.3 และรูปที่ 1.1) และมีประเทศผู้นำเข้าข้าวหอมดอกมะลิของไทยถึง 61 ประเทศ โดย
 สิงคโปร์นำเข้ามากที่สุด ประเทศสิงคโปร์นำเข้า 35,000.32 ตัน ในปี 2531 เพิ่มขึ้น

155,161.93 ตัน ในปี 2534 ส่วนสหรัฐอเมริกาคู่แข่งตลาดข้าวคุณภาพพิเศษของไทยนำเข้ามากเป็นอันดับสาม และประเทศผู้นำเข้าอื่น ๆ เช่น จีน ซาอุดีอาระเบีย และแคนาดา ได้นำเข้าในปริมาณพอสมควร (ตารางภาคผนวกที่ 1) ซึ่งหากไทยสามารถครองตลาดข้าวประเภทนี้ไว้จะทำให้สถานการณ์การค้าข้าวไทยมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1.1 ส่วนแบ่งตลาดข้าวในตลาดโลกช่วงปี 2525-2534

หน่วย : เกอร์เซ็นต์

ประเทศ	ปี 2525-2530 ¹	ปี 2531 ¹	ปี 2532 ²	ปี 2533 ²	ปี 2534 ²
ไทย	36	33	33	33	32
สหรัฐอเมริกา	18	15	25	24	18
เวียดนาม	-	6	14	8	8
ปากีสถาน	9	9	7	8	11
พม่า	5	1	1	2	2
ประเทศอื่น ๆ	32	35	20	25	29
รวม	100	100	100	100	100

ที่มา : 1. ศิริผล ยอดเม็องเจริญ 2531

2. กลองวิจัยสินค้าและการตลาด กรมเศรษฐกิจพาณิชย์ 2535

ตารางที่ 1.2 ราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้ ปีการผลิต 2520/21-2535/36

ปีเพาะปลูก	บาท/เกวียน
2520/21	2,397
2521/22	2,266
2522/23	2,707
2523/25	3,165
2524/25	2,876
2525/26	2,937
2526/27	2,785
2527/28	2,325
2528/29	2,325
2529/30	2,413
2530/31	2,775
2531/32	3,441
2532/33	3,512
2533/34	3,035
2534/35	3,362
2535/36	3,213

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2535

ส่วนตลาดข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศนั้น รัยยะ 40-50 ของผลผลิตหรือประมาณ 0.7-1.0 ล้านตันข้าวสาร จะให้บริโภคนภายในประเทศ และในช่วงปีที่ผ่านมาการบริโภคข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว (ตารางที่ 1.4) ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีของไทยที่จะพัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพพิเศษ "หอมดอกมะลิ" ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และมีแนวโน้มของความต้องการสูงขึ้นเกือบกับราคาข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศสูงกว่าราคาข้าวพันธุ์อื่น ๆ (ตารางที่ 1.5)

1.1.3 การผลิตข้าวหอมดอกมะลิ

ข้าวหอมดอกมะลิ หรือเรียกตามภาษาราชการว่า "ข้าวขาวดอกมะลิ 105" เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีรสชาติอร่อยยิ่งกว่าข้าวพันธุ์อื่น เพราะมีความหอมซึ่งเกิดจากสารหอมประเภทน้ำมัน (สกัดกันวิจัยข้าว 2534) ถิ่นกำเนิดของข้าวพันธุ์นี้ อยู่ในท้องที่อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งในช่วงปี 2493-2494 ได้มีการนำไปทดลองและคัดเลือกพันธุ์ที่สถานีทดลองข้าวโคกสำโรง และได้นำไปปลูกเปรียบเทียบพันธุ์ในเขตภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง พบว่ามีผลผลิตดี จึงได้ประกาศเป็นข้าวพันธุ์ดีของรัฐบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2502

ข้าวหอมดอกมะลิเป็นข้าวพันธุ์ไวแสงทนทานต่อความร้อนได้ดี ดังนั้นพื้นที่นาที่ปลูกในพื้นที่เขตชลประทานหรือพื้นที่ที่ควบคุมน้ำได้เกษตรกรจะไม่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิ เพราะให้ผลผลิตต่ำกว่าข้าวต้นเตี้ยจำพวก กข. (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร 2534) ดังนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิใหญ่ที่สุด โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์มีการปลูกข้าวหอมดอกมะลิ ถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด รองลงมาคือ บุรีรัมย์ รัยยะเอ็ด ยโสธร ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี เป็นต้น แต่ผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำประมาณ 20-30 ถังต่อไร่

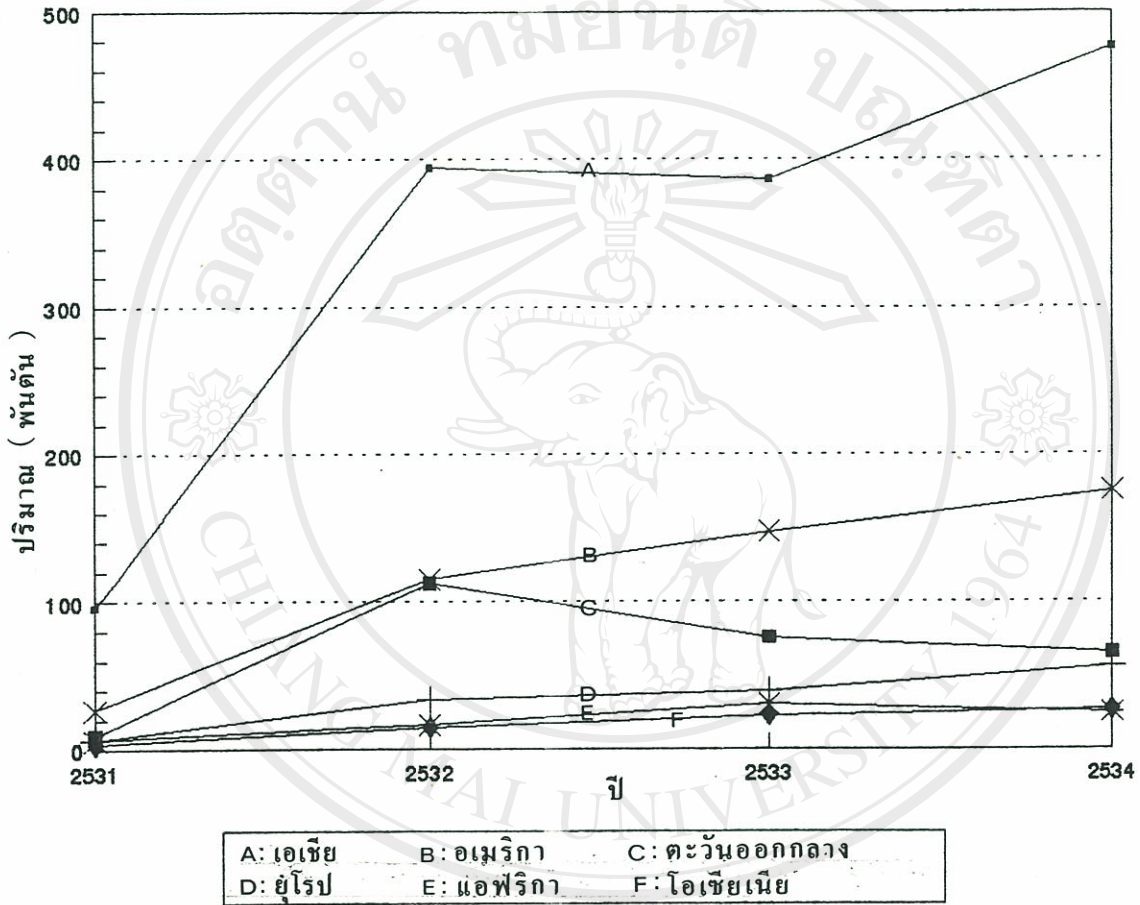
ตารางที่ 1.3 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวหอมดอกมะลิเปรียบเทียบกับปริมาณ และมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ปี 2531-2534

ปี	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ¹		ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวหอมดอกมะลิ ²		สัดส่วนการส่งออกข้าวหอมดอกมะลิ:การส่งออกข้าวทั้งหมด ³	
	ปริมาณ(ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ(%)	มูลค่า (%)
2531	5,089,400	34,676	148,543.95	1,367.81	3.11	3.94
2532	6,037,031	44,674	687,606.40	6,623.27	11.39	14.83
2533	3,926,760	27,094	701,650.55	4,462.87	17.87	23.85
2534	3,993,460	29,152	823,109.14	8,261.58	20.61	28.34

ที่มา : ¹ กรมศุลกากร 2535

² กองการค้าธัญพืช กรมการค้าต่างประเทศ 2535

³ จากการคำนวณ

รูปที่ 1.1 แนวโน้มของปริมาณส่งออกข้าวหอมดอกมะลิไปยังกลุ่มประเทศอื่น ๆ

ช่วงปี 2531-2534

ที่มา : ข้อมูลจากกองการค้าธัญพืช กรมการค้าต่างประเทศ

ตารางที่ 1.4 ปริมาณการผลิตและการบริโภคข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศ ช่วงปี 2531-2535

ปี	ปริมาณ (ล้านตันข้าวสาร)	
	ผลิต	บริโภค
2531	0.93	0.73
2532	1.61	0.92
2533	1.67	0.96
2534	1.84	1.01
2535	1.83	0.73

ที่มา : จำนวนจากสถิติจากศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2536

ตารางที่ 1.5 ราคาขายส่งเฉลี่ยทั้งประเทศข้าวเปลือกหอมดอกมะลิ ข้าวเปลือกเจ้าอื่น ๆ และข้าวเปลือกเหนียว ช่วงปี 2531-2535

หน่วย : บาท/ตัน

ปี	ข้าวหอมดอกมะลิ	ข้าวเจ้าอื่น ๆ	ข้าวเหนียว
2531	4,050	3,662	3,322
2532	4,826	3,771	3,519
2533	4,000	3,520	3,213
2534	4,130	3,846	3,739
2535	4,541	4,200	4,138

ที่มา : กรมการค้าภายใน 2536

พื้นที่ในภาคเหนือบางจังหวัดที่ทำการปลูกข้าวหอมดอกมะลิ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา และเพชรบูรณ์ และได้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 50-60 ถังต่อไร่ แต่มีพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิเพียงร้อยละ 5 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมด (ตารางที่ 1.6)

ในภาคกลางนั้นเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม น้ำจะแห้งในเดือนธันวาคม แต่ข้าวหอมดอกมะลิจะต้องเก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายน ดังนั้นจึงไม่เหมาะในการปลูกข้าวพันธุ์นี้ เพราะขณะเก็บเกี่ยวน้ำในนายังไม่แห้งทำให้การตากข้าวมีปัญหา และทำให้ข้าวมีคุณภาพต่ำ (สถาบันวิจัยข้าว 2532) การปลูกข้าวหอมดอกมะลิในภาคกลางส่วนใหญ่จะปลูกในนาตอนเท่านั้น แหล่งเพาะปลูกอยู่ในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ผลผลิตที่ได้อยู่ระหว่างประมาณ 45-50 ถังต่อไร่

1.1.4 ประเด็นของปัญหา

แม้ว่าข้าวหอมดอกมะลิจะเป็นข้าวคุณภาพดีมีตลาดรองรับ เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และราคาข้าวหอมดอกมะลิภายในประเทศสูงกว่าราคาข้าวพันธุ์อื่น ๆ แต่ในปัจจุบันพื้นที่ที่ทำการเพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิมีอัตราส่วนที่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่การปลูกข้าวทั้งหมด และเป็นที่น่าสังเกตว่าทั้ง ๆ ที่พื้นที่ในเขตภาคเหนือหลายจังหวัดมีศักยภาพในการปลูกข้าวหอมดอกมะลิคือให้ผลผลิตต่อไร่สูงเช่น เชียงราย เชียงใหม่ แต่ปรากฏว่ามีสัดส่วนในการปลูกข้าวหอมดอกมะลิต่ำ ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกที่ใหญ่ แต่มีสัดส่วนในการปลูกข้าวหอมดอกมะลิเพียงร้อยละ 30 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดเท่านั้น นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่า แม้แนวโน้มของพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมดอกมะลิจะเพิ่มขึ้นจากปี 2524 - 2534 ก็ตามแต่บางปีพื้นที่การปลูกข้าวหอมดอกมะลิลดลงเช่นปี 2531 และ 2534 (รูปที่ 1.2) ซึ่งส่วนหนึ่งอาจสืบเนื่องมาจากราคาในปีก่อน ๆ ลดลงจึงทำให้เกษตรกรลดพื้นที่การเพาะปลูกในปี

ถัดมา ประเด็นคำถามจึงมีอยู่ว่า สำหรับพื้นที่ซึ่งสามารถปลูกข้าวหอมดอกมะลิได้นั้นจะเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจมากน้อยเพียงไรที่จะขยายพื้นที่การเพาะปลูกข้าวพันธุ์นี้ เพื่อสนองตอบต่อตลาดที่กำลังขยายตัว และลดปัญหาการแข่งขันการค้าข้าวคุณภาพต่ำของประเทศไทย สถานการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งอาจจะเอื้ออำนวยต่อการขยายการผลิตได้หรือไม่ นั้น สามารถสรุปเป็นคำถามได้ 3 ประเด็นคือ

1. แม้ว่าราคาข้าวหอมดอกมะลิจะสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่นแต่ราคาที่เกษตรกรได้รับคุ้มทุนหรือไม่
2. ปัจจุบันผลตอบแทนสุทธิที่เกษตรกรได้รับจากการปลูกข้าวหอมดอกมะลิสูงกว่าการปลูกข้าวพันธุ์อื่นหรือไม่ และมีความเป็นไปได้หรือไม่เพียงไรที่จะลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลง
3. จะเป็นไปได้เพียงไรที่ราคาต่อหน่วยของข้าวหอมดอกมะลิจะสูงขึ้น นั่นคือ กลไกตลาดจะเกื้อหนุนให้ราคาข้าวหอมดอกมะลิสูงขึ้นได้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจที่จะขยายการผลิตข้าวหอมดอกมะลิในพื้นที่ซึ่งสามารถปลูกข้าวพันธุ์นี้ได้โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่างในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัด เชียงราย และจังหวัดสุรินทร์ วัตถุประสงค์ของการศึกษามีดังนี้

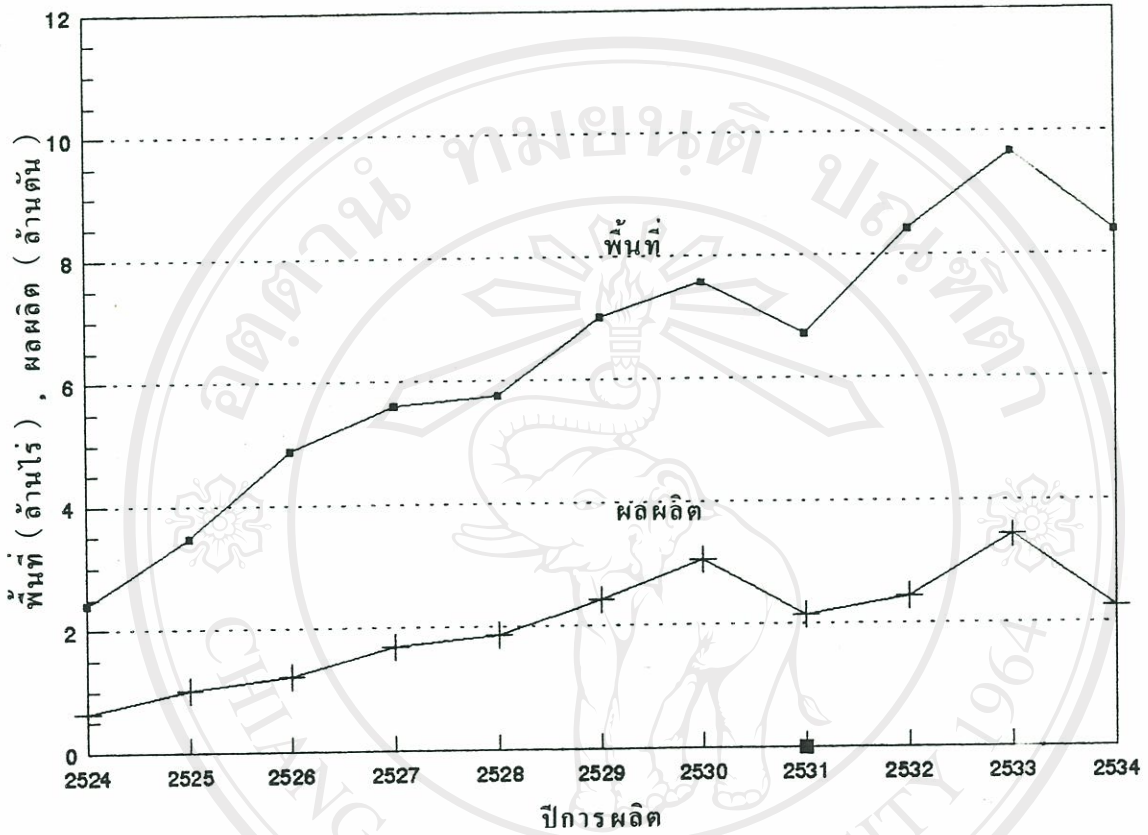
1. ศึกษาความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจระดับฟาร์ม โดยเปรียบเทียบผลตอบแทนสุทธิในการปลูกข้าวหอมดอกมะลิกับข้าวพันธุ์อื่น ในพื้นที่นั้น ๆ
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการตลาดโดยศึกษาโครงสร้างการตลาด ครรลองการตลาดข้าวหอมดอกมะลิ การกำหนดราคาข้าวหอมดอกมะลิในระดับตลาดต่าง ๆ
3. วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มราคาข้าวหอมดอกมะลิ

ตารางที่ 1.6 พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ ข้าวหอมดอกมะลิของจังหวัดที่เป็นแหล่ง
เพาะปลูกที่สำคัญ ปีการผลิต 2533/34

จังหวัด	พื้นที่ปลูกข้าว ทั้งหมด(ไร่)	พื้นที่ปลูกข้าว หอมดอกมะลิ (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าว หอมดอกมะลิ:พื้นที่ ปลูกข้าวทั้งหมด(%)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
สุรินทร์	2,541,686	1,786,854	70.30	483,026	270
ศรีสะเกษ	2,301,736	1,323,753	57.51	400,249	302
อุบลราชธานี	3,838,720	1,442,761	37.60	377,745	268
บุรีรัมย์	2,620,222	1,355,233	50.96	346,994	260
ร้อยเอ็ด	2,656,605	1,075,625	40.48	262,715	244
ยโสธร	1,059,708	475,093	44.83	115,609	243
มหาสารคาม	1,721,062	334,263	19.42	84,507	323
สกลนคร	1,760,781	289,465	16.44	77,721	268
เชียงใหม่	501,224	85,744	16.81	56,135	655
ขอนแก่น	1,840,612	128,211	6.97	33,482	261
กาฬสินธุ์	1,277,607	80,860	6.33	21,962	272
เชียงราย	1,171,995	27,377	2.43	14,856	543
รวม	23,291,958	8,385,239	36.0	2,275,001	271
รวมทั้งประเทศ	58,204,675	10,709,063	18.40	2,786,456	260

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2535

รูปที่ 1.2 แนวโน้มของพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตข้าวหอมดอกมะลิในพื้นที่เพาะปลูก
ช่วงปี 2524-34 12 จังหวัดหลัก

ที่มา : สถิติจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2535

1.3 ทบเขตการศึกษา

ทบเขตการศึกษาได้เลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ในเขตภาคเหนือและเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในภาคเหนือได้เลือกศึกษาพื้นที่ในเขตจังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตข้าวทั่วไปที่ใหญ่ และมีศักยภาพในการผลิตข้าวหอมดอกมะลิสูง แม้ว่าพื้นที่ปลูกข้าวหอมดอกมะลิจะ

น้อยกว่าจังหวัดเชียงใหม่ แต่พื้นที่ปลูกข้าวในเขตจังหวัดเชียงรายมากกว่าจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การทราบสาเหตุที่เกษตรกรในเขตจังหวัดเชียงรายขยายหรือไม่ขยายพื้นที่ในการผลิตข้าวหอมดอกหอมมะลิเพิ่มขึ้น ย่อมจะมีประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางขยายผลผลิตข้าวหอมดอกหอมมะลิได้มากขึ้น ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมดอกมะลิที่ใหญ่และมีตลาดข้าวหอมดอกมะลียู้อยู่แล้ว นอกจากนั้นการศึกษาเปรียบเทียบของสองพื้นที่จะทำให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาถึงผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมดอกมะลินั้นครอบคลุมพื้นที่ 2 ภาค จากตัวอย่างเกษตรกรในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ สำหรับฤดูการผลิต 2535/36

2. ในด้านการตลาดนั้นจะศึกษาจากตลาดท้องถิ่นจนถึงระดับส่งออก โดยอาศัยข้อมูล ปี 2535-2536

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของราคาในตลาดระดับต่าง ๆ อาศัยข้อมูลรายเดือน ช่วงปี พ.ศ. 2532-2535

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและขยายการปลูกข้าวหอมดอกมะลิ ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อลดปัญหาการส่งออกข้าวของประเทศ

2. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างการตลาดของข้าวหอมมะลิ ส่วนเหลือของตลาด (marketing margin) ในระดับตลาดต่าง ๆ อันจะส่งผลถึงการกำหนดราคาข้าวหอมดอกมะลิที่เกษตรกรขายได้ว่าราคาคงกล่าวอยู่ในระดับจุดคุ้มทุน (break even point) หรือไม่ และราคาข้าวหอมดอกมะลิที่เกษตรกรขายได้มีโอกาสเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นแรงจูงใจในการขยายการผลิตได้อีกหรือไม่